
Tussen Strategie en Flexibiliteit

Conferentie naar aanleiding van de evaluatie van tien jaar SOMS en REACH

Auteur: Emily van de Vijver, Jaco Westra

Datum: 10 juli 2008

Dinsdag 24 juni 2008 vond in de Koninklijke Schouwburg in Den Haag de conferentie 'Tussen strategie en flexibiliteit – tien jaar SOMS en REACH' plaats. Deze conferentie was de afsluiting van het evaluatieonderzoek over tien jaar beleidsvernieuwing in het stoffenbeleid. Instituut Clingendael, Erasmus Universiteit Rotterdam, en Universiteit van Maastricht evalueerden in opdracht van het Ministerie van VROM de Nederlandse inzet in de totstandkoming van de REACH verordening vanaf de start van SOMS. De lessen en successen zijn vervat in de publicatie De Chemie van Beleid – Lessen uit 10 jaar SOMS en REACH. Dit boek is tijdens de conferentie aangeboden aan secretaris-generaal Hans van der Vlist.

1. Inleiding

Zo'n 70 geïnteresseerden en betrokkenen namen deel aan de conferentie. De deelnemers en sprekers waren niet alleen afkomstig van de overheid (VROM, EZ, SZW, VWS, DCMR), ook vertegenwoordigers vanuit het bedrijfsleven, ngo's en onderzoeksinstituten waren aanwezig (VNCI, VVVF, FME, VNO-NCW, Greenpeace, RIVM, TNO).

In vier rondes leverden steeds vier sprekers een korte bijdrage. De bijdragen van de sprekers vormden de basis voor de discussie met de overige aanwezigen. De voornaamste leer- en succespunten uit de evaluatiestudies dienden als thematische basis voor de vier rondes.

2. Kennis en Kennismanagement

Uit een kleine peiling onder de aanwezigen blijkt het dossier REACH om grote inhoudelijke expertise te vragen. De (technische) complexiteit van een dossier als REACH stelt eisen aan de kennis van de ambtenaren die het dossier behandelen. Wat betekent dit voor het interne beleid van de (rijks)overheid rond kennis en kennismanagement? Hoe verhoudt dit zich tot bijvoorbeeld het streven naar kerndepartementen?

Vertegenwoordigers van de rijksoverheid in de zaal uitten hun zorgen over de consequenties van het instellen van kerndepartementen, met name over de 'uitverkoop' van kennis. Het Rijk kampt op technische dossiers nu al met een personele problemen, omdat er meer nodig is dan alleen procesmanagement. De aanwezige kennisinstellingen stellen de

vraag of het überhaupt mogelijk is enkel kerndepartementen te hebben. Zonder inhoudelijk beslagen departementsmedewerkers is communicatie met de specialisten bij kennisinstituten ondoenlijk; ze spreken niet meer dezelfde taal.

Een oplossing voor kennisbehoud is de suggestie aan de overheid om slechts op een beperkt aantal kennisintensieve thema's in te zetten. Minder belangrijk geachte thema's kun je dan overlaten aan een andere lidstaat. Het RIVM raadt de departementen aan hun 'kennisgeheugen' goed te organiseren – als mensen vertrekken nemen ze tenslotte de kennis mee. SZW zoekt naar mogelijkheden om kennishouders en –aanbieders zelf een belangrijke rol te laten spelen. Door een platform te creëren voor toegepaste kennis over chemische stoffenwetgeving, breng je de aanbieder van en vrager om kennis bij elkaar.

Er is dus een duidelijke roep om kennismanagement. De overheid moet regie zetten op het behouden, en het intern en extern delen van kennis. Dat maakt coördinatie en kennismanagement voor ministeries individueel en onderling van groot belang.

Maar er wordt ook aandacht gevraagd voor andere aspecten dan technische georiënteerde kennis. Een beleidsdossier bevat juist ook veel emotionele en politieke aspecten. Die politieke discussie is uiterst belangrijk want daar worden uiteindelijk de lijnen uitgezet en de beslissingen genomen. In dit verband is de ervaring van een fractie uit de Tweede Kamer illustratief. Deze besloot geen aandacht te geven aan REACH. Het dossier was te ingewikkeld en daarmee bijna onmogelijk om politiek mee te scoren.

3. Gang naar Europa

Ieder Europees dossier is erbij gebaat als de nationale overheid het eigen standpunt in een zo vroeg mogelijk stadium naar Brussel brengt. Zou Nederland om deze reden het polderen moeten laten voor wat het is? Of juist een Brusselse polder op moeten zoeken?

Een eenduidig antwoord is op deze vragen niet te geven. In een beleidsproces heeft elk moment een andere aanpak nodig. Vroeg naar Brussel gaan ja, maar waarmee? Met wie? Wat ga je doen? Belangrijk is om eerst een goed verhaal te hebben, voordat je naar Europa gaat. Je krijgt daar met 27 lidstaten te maken en de Europese Commissie, die je wel moet overtuigen. Een goed verhaal met krachtige (wetenschappelijke) argumenten kan het verschil maken.

Ook is het belangrijk te weten hoe de planning van de Commissie er uitziet en hiervoor moet je het *annual program* kennen. Het informele netwerk is tot slot ook van belang. Je moet je partijen kennen om succesvol te kunnen opereren in de Europese Commissie.

Het SOMS/REACH-traject kenmerkt zich door een 'polderaanpak'. Het Rijk consulteerde bedrijfsleven en ngo's op gezette tijden en nam hun input mee in de eigen belangenafweging. Daarop werd naar Brussel gegaan. De timing bij dit dossier was goed. Het voordeel van een gedetacheerde ambtenaar in Brussel was dat hij met één been in Nederland (bij departement van VROM) en met één been in Europa (in Europese Commissie) stond. REACH is om nog een reden een uitzonderlijk dossier: de ministeries, het bedrijfsleven en de ngo's hadden één standpunt op nationaal niveau.

Timing en inhoud zijn dus van belang. De PV en het Ministerie van Buitenlandse Zaken hebben een rol in het bij elkaar brengen van de departementen en verschillen in inzicht te verkleinen. Pas op voor departementale eilanden en verkokering. In dit soort situaties heeft coördineren meerwaarde - centrale afstemming en met een stem als Nederland in Brussel optreden. De aanpak van 'Het dossierteam' heeft zeker zijn waarde bewezen en deze good practice moeten we zeker doorzetten.

De aanpak en algehele beleidsvoorbereiding van het REACH dossier was goed, maar er is ook van te leren. In de gang naar en in Brussel is er te lang vastgehouden aan de rode draad van SOMS, en te lang geprobeerd om dit te verkopen in Europa. Het vizier had eerder op Europa gericht moeten zijn.

4. Samenspel

“Het beste van 10 jaar SOMS en REACH was de samenwerking tussen VROM en EZ,” aldus een van de aan de evaluatie verbonden onderzoekers. Interdepartementale samenwerking, samenwerking tussen bedrijfsleven en overheid, overheid en ngo's: welk samenspel is noodzakelijk voor succes en wanneer breng je samenwerking in het spel?

Polderen is cultuur in Nederland en hierdoor weet je waar mogelijke oplossingen en problemen zitten. Maar veel wetgeving wordt ingevuld in de Brusselse arena. Het Nederlandse polderen geeft een goed zicht op alle mogelijkheden en onmogelijkheden. Maar de uiteindelijke keuze wordt in de Brusselse Arena gemaakt. Maar het is mogelijk gebleken om samen, VROM en bedrijfsleven, de Brusselse agenda te bepalen.

Is het mogelijk iedereen tevreden te houden? Eigenlijk kan dat niet – als je poldert is nooit iedereen helemaal tevreden. Maar met open vizier werken – agree to disagree – maakt wel dat je van elkaar weet waar je staat. Zo kun je samen optrekken en handelen vanuit je eigen invalshoek. In de Brusselse arena is het natuurlijk wel belangrijk om als een land op te treden. Geschilpunten tussen departementen moeten dus thuis uitgevochten worden.

5. Tot slot

“Kijkend naar REACH kunnen we met elkaar tevreden zijn,” zei Hans van der Vlist bij de presentie van *De Chemie van Beleid*. Dit beeld wordt bevestigd door de evaluatiestudies en de conferentie. In de discussie zijn de vele voorwaarden voor succesvol optreden in Brussel besproken. De meer persoonlijke en personele voorwaarden zijn daarbij niet aan de orde gekomen. Ter afsluiting van de conferentie geven vier hoofdrolspelers bij de totstandkoming van REACH hun persoonlijke ingrediënten voor succes:

- Bezieling, liefde, en korte nachten.
- Samenwerking met collega's: de chemie tussen mensen groeit, niet alleen binnen VROM. Dit geeft motivatie.
- We hebben niet alleen samen met ambtenaren uit verschillende departementen gewerkt, maar het was een team vanuit de samenleving. Dat is netwerken in de praktijk.

REACH is nu van kracht, maar, zeggen deze hoofdrolspelers, er zijn nog uitdagingen voor de toekomst:

- Het systeem moet de komende tijd verbeteren en vereenvoudigen. Zeker bij het werken met nieuwe materialen. Hoe kunnen we materialen evalueren en testen zodat we er veilig mee kunnen werken?
- In het begin van dit dossier hadden we ons ten doel gesteld om informatie met het bedrijfsleven te delen. Achteraf kunnen we concluderen dat dit niet is gelukt. In een ander/nieuw dossier kunnen we hier verder mee.

*Meer informatie over de evaluatie als geheel, de onderzoeksrapporten, publicaties en conferentie (sprekers- en deelnemerslijst) is te vinden via:
<http://www.bureauklb.nl/content/downloads/evaluatiesomsreach.htm>.*